

ORNIS FENNICA

XVII, N:o 1

1940, 6. V.

SUOMEN LINTUTIETEELLISEN YHDISTYKSEN JULKAISEMA
UTGIVEN AV ORNITOLOGISKA FÖRENINGEN I FINLAND

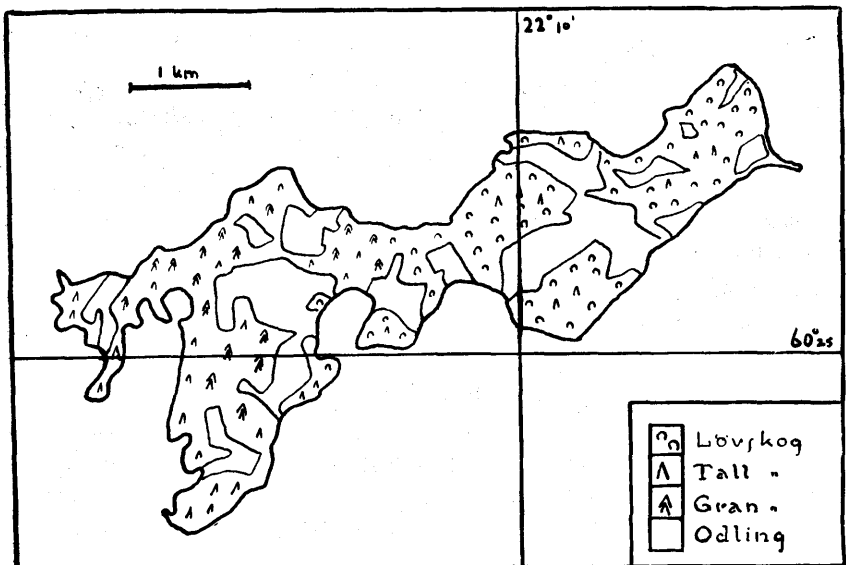
Toimitus P. Palmgren, O. Kalela
Redaktion

Iakttagelser över fågelfaunan på Runsala vid Åbo.

S. BERGROTH, H. BRUN † och K. A. FREDRIKSON.

Runsala ö invid Åbo är bekant för sin säregna natur och har därför blivit föremål för många biologers intresse, bl. a. hava redogörelser för dess insekt- och växtvärld publicerats. Då oss veterligen inga uppgifter beträffande fågelfaunan föreligga torde det vara av ett visst intresse att här i korthet redogöra för denna.

Då Runsala ligger mycket nära Åbo hava vi nästan dagligen, isynnerhet vår och höst, varit i tillfälle att exkurrera där. Våra iakttagelser hava blivit gjorda under åren 1933—38, de flesta data äro dock hämtade ur anteckningar, gjorda under de två senaste åren.

Runsala. (Lövskog = Laubwald, Tallskog = Kiefernw., Granskog = Fichtenw., Odling = Siedlung.)

Runsala är ungefär 7 km lång och öns största bredd är 3,5 km (jfr kartan). Arealen, 983,9 ha, fördelar sig på följande sätt: *Öppna marker* (åkrar, ängar, trädgårdar) 327,5 ha, *skogsmarker* (skogar, parker, buskmarker) 501,4 ha, *sumpmarker* och *stränder* (inberäknat vassar) 155,0 ha.

Den för Runsala karakteristiska skogsbiotopen är gammal ekskog, som dock nästan överallt är uppblandad med andra trädslag,

Ekskog på Runsala. (Eichenwald auf Runsala.)

främst tall och björk. Ren tallskog förekommer på bergen, medan granen bildar sammanhängande bestånd på den mot Erstafjärden liggande delen av ön. Stränderna äro för det mesta sumpiga och kantade av vassbestånd, vilka även uppfylla flere stora vikar. Endast vid Erstafjärden finnas klipp- och sandstränder.

Antalet på Runsala häckande fågelarter uppgår enligt våra iakttagelser till 76, därav 12 på de öppna markerna, 55 i skogarna och 9 i vassfälten.

Skogsmarkernas fåglar. Synnerligen iögonenfallande är den talrika förekomsten av hålbbyggare, vilket betingas av förekomsten av gamla ekar. Påfallande allmänna äro *Sturnus vulgaris*, *Parus major* och *Muscicapa hypoleuca*. Ovanligt tätt häcka följande hos oss vanligen glest spridda arter: *Parus caeruleus*, *Picus canus*, *Strix aluco* och *Columba oenas*. Dessa fåglar häcka över hela den ekbevuxna delen av ön. Intressant är att *Apus apus* och *Coloeus monedula* allmänt och regelbundet häcka i trädhål, men icke på artificiella boplatser ehuru sådana stå till buds. Båda dessa arter visa tydlig tendens till kolonibildning. Nämnas må ännu *Turdus merula*, som rätt talrikt förekommer över hela ön.

Följande arter häcka inom öns skogsmarker (inom klammer arter vilkas häckning icke är säker): *Corvus c. cornix*, *Coloeus m. monedula*, *Garrulus g. glandarius*, *Sturnus v. vulgaris*, *Chloris ch. chloris*, [*Carduelis c. carduelis*], *Carduelis spinus*, *Pyrrhula p. pyrr-*

hula, Loxia c. curvirostra, Fringilla c. coelebs, Anthus t. trivialis, Certhia f. familiaris, Parus m. major, P. c. caeruleus, P. a. ater, P. c. cristatus, P. atricapillus borealis, Regulus r. regulus, Lanius c. collurio, Muscicapa s. striata, M. h. hypoleuca, Phylloscopus collybita abietinus, P. trochilus acredula, [Hippolais icterina], Sylvia borin, [Sylvia a. atricapilla], S. c. communis, Turdus pilaris, T. ericetorum philomelos, T. musicus, T. m. merula, Phoenicurus ph. phoenicurus, Erithacus r. rubeculus, Caprimulgus e. europaeus, Picus c. canus, Dryobates m. major, D. m. minor, Dryocopus m. martius, Lynx t. torquilla, Cuculus c. canorus, [Glaucidium p. passerinum], Aegolius f. funereus, [Asio otus], Strix a. aluco, Apus a. apus, Falco t. tinnunculus, Anas p. platyrhyncha, A. penelope, Spatula clypeata, Bucephala c. clangula, Columba p. palumbus, C. oenas, Tringa hypoleucos och Lyrurus t. tetrix.

Följande arter häcka å de öppna markerna: *Alauda a. arvensis, Emberiza c. citrinella, E. h. hortulana, Motacilla a. alba, Motacilla f. flava, Muscicapa s. striata, Oenanthe oe. oenanthe, Saxicola r. rubetra, Delichon u. urbica, Hirundo r. rustica, Passer d. domesticus, och Perdix p. perdix.*

Vid stränderna häcka följande arter: *Acrocephalus schoenobaenus, Anas p. platyrhyncha, Nyroca f. ferina, [Vanellus vanellus], Sterna h. hirundo, Larus r. ridibundus, Charadrius dubius curonicus, Tringa hypoleucos, Fulica a. atra, Podiceps c. cristatus.*

Av dessa häcka *Sterna h. hirundo, Tringa hypoleucos* och *Charadrius dubius curonicus* vid den steniga Erstastranden, varemot de övriga häcka i de stora vassvikarna på öns norra och södra del. De mest framträdande fåglarna här äro *Fulica a. atra* och *Larus r. ridibundus*. Sothönan förekommer i enstaka par i alla vassar, medan skrattmåsen blott bebor den stora viken i öns sydöstra del.

Följande förteckning omfattar alla av oss på Runsala iakttagna arter. Data angående bofynd och ankomsttider hava endast angivits i den mån vi ansett dem vara av intresse. Fullständigare uppgifter beträffande de skilda arterna kunna vid behov erhållas av undertecknade.

Corvus c. cornix L. Mycket allmän.

Coloeus m. monedula (L). En koloni omfattande ca. 30 par häckar regelbundet. Äggläggningen sker vid månadsskiftet april—maj, men även senare, t. ex. 16. V. 37, 4 oruvade ägg.

- Pica pica fennorum* Lönnb. Ej konstaterad som häckfågel.
Garrulus g. glandarius (L). Förekommer sparsamt.
Sturnus v. vulgaris L. Mycket allmän i ekskogarna. Ankomstdata 27. III. 36, 3. IV. 37 och 20. III. 38.
- Chloris ch. chloris* (L). Iakttagen några få gånger, häckning konstaterad.
Carduelis c. carduelis (L). Iakttagen, häckar i Åbotrakten.
C. spinus (L). Häckar på den av barrskog beväxna delen av ön.
C. f. flammea (L). Iakttagen vintertid.
Pyrrhula p. pyrrhula (L). Sedd även under häckningstiden.
Loxia c. curvirostra L. Förekommer i barrskog.
Fringilla c. coelebs L. Den allmännaste fågelarten. En del övervintrar.
F. montifringilla L. Iakttagen vintertid.
Passer d. domesticus (L). Förekommer vid en del gårdar.
Emberiza c. citrinella L. Häckar fåtaligare än på andra, liknande platser.
E. hortulana L. Hörd under häckningstiden.
Plectrophenax n. nivalis (L). Iakttagen flyttningstiden, t. ex. 5. IV. 36, 3. IV. 37 och 5. IV. 38.
- Alauda a. arvensis* L. Ankomstdata 29. III. 36, 27. III. 37 och 20. III. 38.
Anthus t. trivialis (L). Häckar allmänt.
A. pratensis (L). En gång iakttagen under flyttningstiden.
Motacilla f. flava L. Några få par. Ankomstdata 5. V. 37, 5. V. 38.
M. f. thunbergi Billb. Flyttningstiden, t. ex. 13. V.—18. V. 38.
Motacilla a. alba L. Allmän. Ankomstdata 15. IV. 35, 13. IV. 36, 17. IV. 37 och 20. IV. 38.
- Certhia f. familiaris* L. Allmän, särskilt i ekskogarna. Bofynd 26. V. 35, 6 ruv. ägg, 19. V. 36, nysskl. ungar.
Parus m. major L. Mycket allmän.
P. c. caeruleus L. Rätt allmän. Häckar ofta högt över marken; bofynd 14. V. 36 5 oruv. ägg och 13. V. 37 6 oruv. ägg.
P. a. ater L, *P. c. cristatus* L och *P. atric. borealis* Selys ses sällan i ekskogarna, allmännare i barrskog.
Aegithalos c. caudatus (L). Fåtaligt kringstrykande under vintern.
Regulus r. regulus (L). Allmän i barrskogar.
Lanius c. collurio L. Ej allmän, ankommer omkr. 10 maj.
Bombycilla g. garrulus (L). Flockar från medlet av oktober till medlet av april.
- Muscicapa s. striata* (Pallas). Ej lika allmän som följ. art.
M. h. hypoleuca (Pallas). Mycket allmän, ankomstdata 9. V. 37 och 12. V. 38.
- Phylloscopus collybita abietinus* (Nilss.). Enstaka par i barrskogar. Ankomstdata 2. V. 37 och 1. V. 38.
Ph. trochilus acredula (L). Allmän, ankomstdata 6. V. 37 och 12. V. 38.
Acrocephalus schoenobaenus (L). C:a 20 par häcka i vassarna. Ankommer regelbundet omkr. 16. V.
Hippolais i. icterina Baldenst. Iakttagen sommaren 1937.
Sylvia b. borin (Bodd.). Den allmännaste *Sylvia*-arten.

- S. a. atricapilla* (L). Hörd under häckningstiden.
S. c. communis Latham. Allmän.
S. c. curruca (L). Mindre allmän.
Turdus pilaris L. Några kolonier. Ankomstdata 8. IV. 37 och 14. IV. 38.
T. ericetorum philomelos Brehm. Allmän i barrskogarna. Ankomstdata 17. IV. 37 och 14. IV. 38.
T. m. musicus L. Glest spridd över hela ön. Ankomstdata 18. IV. 37 och 20. IV. 38.
T. m. merula L. C:a 15 par häcka över hela ön, övervintra stundom.
Oenanthe oe. oenanthe (L). Täml. allmän. Ankomstdata 16. IV. 37 och 2. V. 38.
Saxiola r. rubetra (L). Häckar fåtaligt. Ankomstdata 16. V. 37 och 15. V. 38.
Phoenicurus ph. phoenicurus (L). Rätt allmän. Ankomstdata 16. V. 37 och 14. V. 38.
Erithacus r. rubeculus (L). Allmän. Ankomstdata 5. IV. 36 och 18. IV. 37.
Hirundo r. rustica L. Rätt allmän, häckar gärna under bryggor. Ankomstdata 5. V. 37 och 11. V. 38.
Delichon u. urbica (L). Allmän.
Apus a. apus (L). Häckar mest i gamla hackspethål i ekarna, gärna kolonivis.
Caprimulgus e. europaeus L. Troligen häckfågel.
Picus c. canus Gmelin. C:a 10 par häcka i ekskogarna. Bofynd: 24. V. 35, 6—7 ruv. ägg och 25. V. 38, 6 oruv. ägg.
Dryobates m. major (L). Häckfågel.
D. m. minor (L). Konstaterad som häckfågel.
Dryocopus m. martius (L). 4—5 par häcka fördelade över hela ön.
Iynx t. torquillu L. Förekommer rätt sparsamt. Ankomstdatum 11. V. 38.
Cuculus c. canorus L. Ankomstdata 8. V. 36, 6. V. 37 och 12. V. 38.
Nyctea scandiaca (L). Ett ex. iakttaget 31. III. 37.
Glaucidium p. passerinum L. Åtminstone vintertid.
Aegolius f. funereus (L). Sällan iakttagen, torde häcka.
Bubo b. bubo (L), Iakttagen en gång.
Asio o. otus (L). Häckning ej konstaterad.
Strix a. aluco L. 5—6 häckande par. 13. V. 37 bo med halvvuxna ungar.
Falco t. tinnunculus L. Några få par häcka. Ankomstdata 11. IV. 37 och 19. IV. 38.
Accipiter g. gentilis (L). Sedd under flyttning.
A. n. nisus (L). Som föreg., men oftare.
Anas p. platyrhyncha L. Häckar allmänt både i vassarna och uppe i land, iakttagen också vintertid.
A. c. crecca L. Ofta sedd under flyttningstiden.
A. penelope L. Häckar fåtaligt. Under våren i flockar på 10—20 ind. samt parvis.
A. a. acuta L. C:a 10 ♂♂ iakttagna den 13. IV. 38.
Spatula clypeata (L). Ofta sedd, häckar troligen. Ankomstdata 29. IV. 37 och 25. IV. 38.

Nyroca f. ferina (L). Häckar fåtaligt i vassarna. Bofynd 17. V. 36, 7 oruv. ägg och 26. V. 38, 10 oruv. ägg.

N. fuligula (L). Ofta iakttagen.

Bucephala c. clangula (L). Häckar allmänt i de ihåliga ekarna. Ankomstdata 13. IV. 36, 14. IV. 37, 10. IV. 38. Bofynd: 20. V. 36, bo på 1 m höjd, 6 oruv. ägg; 21. VI. 37, bo på 18 m höjd, 4 oruv. ägg; 19. IV. 38, bo på 10 m höjd, 1 ägg; 22. V. 38, bo på 6 m höjd, 6 oruv. ägg.

Mergus m. merganser L. Iakttagen flyttningstiden, häckar i omgivningen.

M. s. serrator L. Som föreg.

Podiceps c. cristatus (L). C:a 40 par. Ankomstdata 25. IV. 36, 22. IV. 37 och 13. IV. 38.

Columba p. palumbus L. Häckar i barrskogarna på ön. Ankomst 20. IV. 38.

C. oe. oenas L. Allmän i ekskogarna. Tidigaste bofynd 11. IV, 1 ägg, senaste 20. VIII, 2 oruv. ägg.

Haematopus o. ostralegus L. En gång iakttagen under flyttning.

Charadrius dubius curonicus Gm. Häckar fåtaligt på Ersta-stranden.

Vanellus vanellus (L.). Häckning ej konstaterad under de senaste åren. Ankomstdata 6. IV. 37 och 14. IV. 38.

Philomachus pugnax (L). Flyttningstiden, t. ex. 9. V. 37 och 14. V. 38.

Calidris a. alpina (L). Sedd under vårsträcket, t. ex. 17. V. 37 och 21. V. 38.

Tringa hypoleucos L. Häckar fåtaligt.

T. glareola L. Iakttagen under vårsträcket.

T. ochropus L. Sedd 21. V. 38.

T. nebularia Gunn. Iakttagen under höststräcket.

Numenius a. arquata (L). Sedd under flyttning, t. ex. 18. IV. 37, 11. IV. 38.

Larus r. ridibundus L. En koloni på 10 par häckar i Slottsfjärden.

L. c. canus L, *L. a. argentatus* Pontopp., *L. f. fuscus* L. och *L. marinus* L. besöka Åbo hamn och visa sig därför i Runsala-vattnen.

Sterna h. hirundo L. Något par häckar på Ersta-strandens klippor. Ankomstdata 17. V. 36, 8. V. 37 och 12. V. 38.

Crex crex (L). Ett par gånger iakttagen vårtiden.

Fulica a. atra L. 15—20 par häcka. Ankomstdata 10. IV. 37 och 3. IV. 38. Bofynd: 17. V. 36, 6 oruv. ägg; 11. V. 37, 3 oruv. ägg; 17. V. 37, 8 oruv. ägg; 20. V. 38, 3 oruv. ägg och 7 oruv. ägg

Lyrurus t. tetrix (L). Häckar fåtaligt i barrskog.

Tetrastes b. bonasia (L). Sedd under vintern.

Perdix perdix (L). Sällsynt.

Zusammenfassung: Beobachtungen über die Vogelfauna auf der Insel Runsala (Ruissalo). Diese dicht bei Åbo liegende Insel ist bekannt für ihre alten Eichenwälder, die das ausgedehnteste einheitliche Eichenwaldgebiet Finnlands bilden. Die Höhlenbrüter, *Coloeus monedula*, *Sturnus vulgaris*, *Parus maior*, *P. caeruleus*, *Muscicapa hypoleuca*, *Apus apus*, *Picus*

canus (ca 10 Brutpaare), *Strix aluco* (5—6 Brutpaare) und *Columba oenas* kommen in diesen Wäldern auffallend zahlreich vor. *Turdus merula* ist mit etwa 15 Paaren über die ganze Insel verbreitet. Alles in allem umfasst die Brutvogelfauna der Insel 75 Arten, darunter 55 Waldvogelarten. In dem Verzeichnis werden auch die Zug- und Strichvögel angeführt.

Über den Tagesrhythmus des Mauerseglers, *Apus a. apus* (L.).

VON LARS V. HAARTMAN.

Über das Zuruhegehen des Mauerseglers hat schon SCHUSTER (1921) eine kleine Untersuchung veröffentlicht, deren wichtigstes Ergebnis war, dass der Vogel in Deutschland (Friedenau) auffällig spät am Abend rege ist.¹⁾ Ähnliche Beobachtungen wurden auch in Finnland gemacht (Dr. PALMGREN mündl.). Der Verfasser hatte das eigentümliche Verhalten von *Apus* früher ebenfalls beobachtet. Es lag somit nahe, dem obenerwähnten Thema eine nähere Untersuchung zu widmen, wozu sich mir im Sommer 1939 eine vorzügliche Gelegenheit bot.

Ich wohnte damals in dem Hauptgebäude des Gutes Lemsjöholm (Kirchspiel Askais), dessen hohes Ziegeldach eine Mauerseglersiedelung von etwa 25 Paaren beherbergte. Mein Schlafzimmer befand sich im Dachgeschoss, was insofern von praktischer Bedeutung war, als ich von hier aus die nächtlichen Lautäusserungen des Mauerseglers bequem verfolgen konnte. Die Beobachtungen setzten am 9. VI. ein und hörten allmählich gegen Ende August auf, wo die Segler wegzogen (der letzte 6. IX.). Im Anschluss an die Untersuchung über das Verhalten des Vogels am Abend wurden auch Beobachtungen über sein Erwachen sowie den Tagesrhythmus in seiner Gesamtheit angestellt.

Über Erwachen und Zuruhegehen des Mauerseglers habe ich

¹⁾ Im Gegensatz zu SCHUSTER bezeichnet HOFFMAN das Zuruhegehen des Mauerseglers als verhältnismässig frühzeitig, allerdings im Vergleich zu solchen jedenfalls in Finnland typischen „Nachtsängern“ wie *Turdus merula* und *ericetorum*.